

Övergripande riktlinjer för älgförvaltning inom Gävleborgs läns inrättade älgförvaltningsområden

Länsstyrelsen
Gävleborg

Övergripande riktlinjer för älgförvaltning inom Gävleborgs läns inrättade älgförvaltningsområden

Länsstyrelsen
Gävleborg

Författare: Carl-Johan Lindström
Illustration: Jonas Lundin

Innehåll

Inledning	6
Bakgrund.....	6
Ekosystembaserad lokal förvaltning	6
Adaptiv förvaltning.....	7
Kunskap	8
Älgstammen	8
Älgens interaktioner med varg och björn	8
Samförvaltning av rovdjur och älg.....	9
Skogen	9
Fodertillgång och klövvilt.....	9
Trafik	9
Målsättningar	10
Älgstammen	10
Skogen	10
Trafik	10
Åtgärder	10
Rekommendationer för älgjakten	11
Förvaltningsstrategier.....	11
Kalvbeskattning.....	11
Tjurbeskattning	11
Beräkning av avskjutningsmål	12
Systematisk observation.....	13
Genomförande av inventeringarna	13
Inventeringsplan för Gävleborgs län	13
Älgbetesinventering (ÄBIN).....	13
Spillningsinventering	13
Utvärdering	14
Älgdata	14
Uppföljning med viltförvaltningsdelegationen	14
Årliga samråd med angränsande län	14
Referenser.....	15
Bilagor	
Karta över Gävleborgs läns inrättade älgförvaltningsområden	16
Hållpunkter för älgjaksåret	17
Riktlinjer för bidrag ur älgvårdsfonden	19
Riktlinjer för skyddsjakt på älg.....	20
Förklarande texter och aktörer inom älgförvaltningen.....	21

Inledning

Det nationella målet för älgförvaltningen är att skapa en älgstam av hög kvalitet i balans med betesresurserna. Förvaltningen ska präglas av en helhetssyn och ska därför också ta hänsyn till viktiga allmänna intressen såsom motverkande av trafikolyckor, älgens inverkan på biologisk mångfald samt till rovdjursförekomst. Älgen berikar upplevelsevärdet i skogen och som nationalsymbol är den viktig för turismnäringen. Älgjakt, som berör en stor del av befolkningen i Gävleborgs län, är en viktig källa till rekreation och gemenskap. Älgstammen utgör också en värdefull naturresurs som genererar en stor mängd kött av hög kvalitet.

Syftet med dessa riktlinjer är att vara vägledande för den regionala förvaltningen av älg på så sätt att uppsatta mål kan uppnås. För att på bästa sätt förverkliga detta ska förvaltningen vara anpassad till rådande lokala ekologiska förutsättningar inom länets älgförvaltningsområden. Förvaltningen av älg ska samtidigt vara adaptiv, det vill säga anpassa sig till nya eller förändrade förhållanden. Dispositionen i detta dokument följer därför hörnstenarna inom adaptiv förvaltning: kunskap, målsättning, åtgärder, systematisk observation och utvärdering (se avsnittet *Bakgrund*).

Dessa riktlinjer har utarbetats av Länsstyrelsen tillsammans med en arbetsgrupp med ledamöter från Gävleborgs viltförvaltningsdelegation. Riktlinjerna godkändes slutgiltigt av viltförvaltningsdelegationen den 17 juni 2013.

Bakgrund

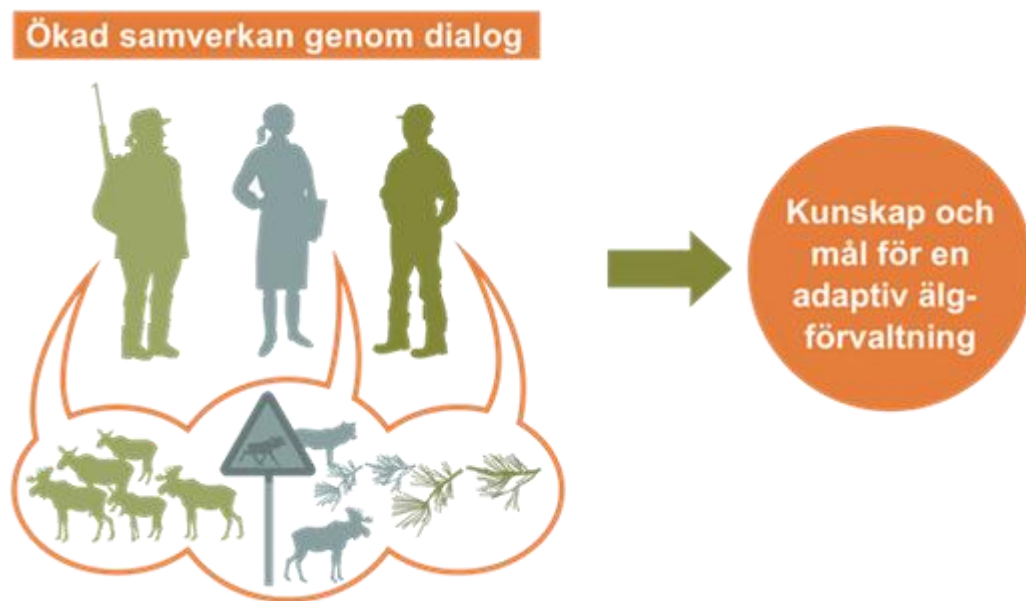
Ekosystembaserad lokal förvaltning

Länsstyrelsen och viltförvaltningsdelegationen har det övergripande ansvaret för älgförvaltning inom länet. Gävleborgs län har indelats i älgförvaltningsområden som i huvudsak ska omfatta egna delpopulationer av älg (se bilaga Älgförvaltningsområden Gävleborgs län). Områdena är inrättade utan hinder av länsgränser, varför dessa riktlinjer även berör en del av angränsade län.

Till varje älgförvaltningsområde finns en älgförvaltningsgrupp bestående av representanter för markägarintresset och jägarintresset. Älgförvaltningsgruppens ansvar är att samordna älgförvaltningen inom respektive område och, med stöd av dessa riktlinjer och annat befintligt underlag såsom genomförda inventeringar etc., sätta mål för älgstammen i området och föreslå en lämplig avskjutning för att uppnå dessa mål.

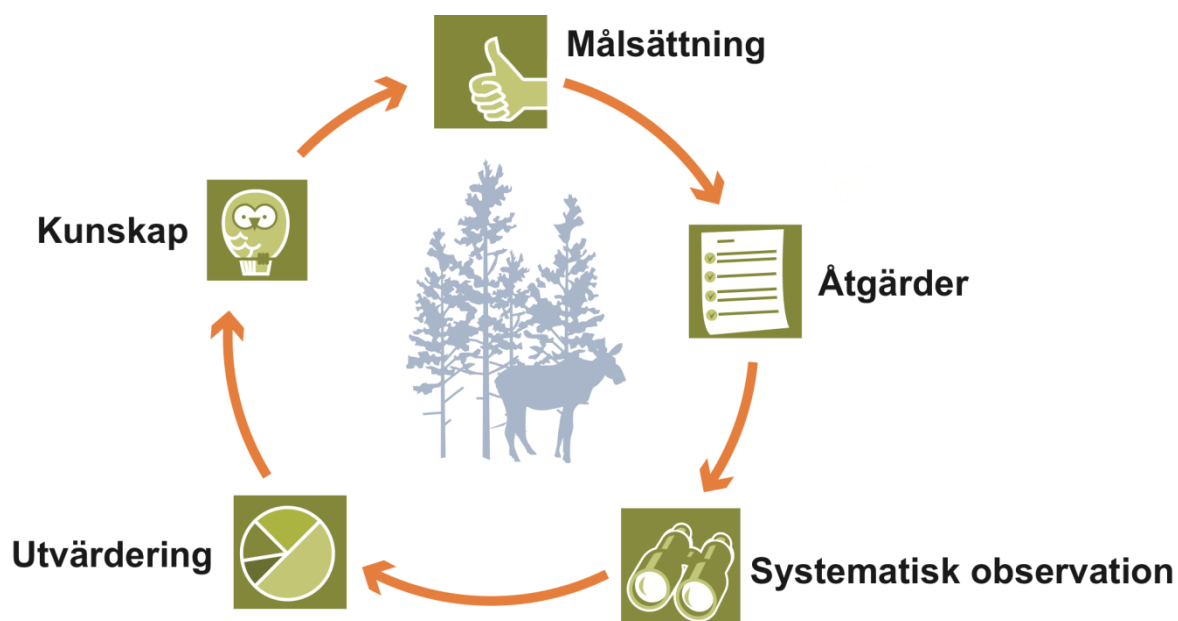
I Gävleborgs läns inrättade älgförvaltningsområden bedrivs älgjakten främst inom älgskötselområden. Älgskötselområdena ska bidra med viktig kunskap om den lokala älgstammen genom inventering, rapportering och årliga samråd med älgförvaltningsgruppen.

I Sverige är det markägaren som i grunden äger jakträtten. Motiverade och aktiva jägare är en viktig förutsättning för brukandet av skogen och ett fungerande älgförvaltningssystem. Sammantaget måste det finnas en god samverkan mellan alla de aktörer som påverkar älgstammen och förvaltningen och att denna samverkan sker lokalt.

Adaptiv förvaltning

Skogen och skötseln av denna förändras kontinuerligt i likhet med älg- och rovdjurspopulationerna. Att anpassa sig till nya eller förändrade förhållanden innebär att förvaltningen är adaptiv. Huvudtankarna i adaptiv förvaltning illustreras oftast i form av en cirkel, som en pedagogisk process i flera steg (se figur).

Kunskap om systemet - hur stort är det, vilka arter omfattar det, vilken dynamik finns? Utifrån detta sätts mål som i sin tur kräver att specifika åtgärder sätts in. Lämpligen utgår man ifrån var man står, vart man vill och hur man bäst når dit. För att följa förändringarna krävs sedan systematisk observation och pålitliga verktyg och modeller som kan uppfylla detta.

Utvärdering kommer sist i processen och syftet med den är att se om åtgärderna fått önskad effekt. Detta leder i de flesta fall även till ny kunskap och vi är nu tillbaka på steg 1 i den ”adaptiva snurran”. Adaptiv förvaltning handlar alltså ytterst om att fånga upp, försöka förstå och förändra i en medveten och lärande process som sker kontinuerligt.

Kunskap

Här presenteras kunskap som ligger till grund för avsnitten *Målsättning* och *Åtgärder*.

Älgstammen

Den årliga älgjakten engagerar en stor allmänhet inom Gävleborgs 14 inrättade älgförvaltningsområden. Den totala arealen för dessa områden uppgår till ca 2,2 miljoner hektar och för närvarande fälls årligen inom dessa i storleksordningen 6200 älgar varav ca 45 % utgörs av kalv. Detta motsvarar en avskjutning på ca tre älgar per 1000 ha. För de älgförvaltningsområden som har följt kalvarnas viktutveckling ligger tjurkalvarnas slaktvikt i regel strax över 70 kilo medan slakvikten för kvigkalvar i regel ligger strax under 70 kilo.

Den historiska avskjutningskurvan för länet följer i stora delar landets, där stammen i början av föregående sekel var tämligen svag för att kulminera under mitten av 80-talet. När det fälldes som mest älg i länet var avskjutningen högst i landet med ca tio älgar per 1000 hektar för att sedan minska relativt snabbt till dagens nivåer. Förändringen i avskjutningsnivån mellan dessa olika tidpunkter är också den största i landet. Skälen till denna variation i avskjutningens storlek är svår att med säkerhet förklara. Troligen beror det på en kombination av en minskad foderproduktion, rovdjurens predation och ett högt jakttryck. Detta förutsatt att avskjutningens storlek följer älgstammens totala antal i länet.

Älgens interaktioner med varg och björn

Gävleborg är ett av få län där Sveriges samtliga fem stora rovdjur är etablerade. Björn och varg, som direkt interagerar med älg, har hittills haft sina kärnområden i länets västra delar. Länsstyrelserna har det regionala ansvaret för rovdjursinventeringar i länen och årligen sammanställs en rapport över inventeringarnas resultat. De stora rovdjuren ges ett starkt skydd både i nationell lagstiftning och så väl i Europeiska unionens regelverk.

Om den lokala älgstammen påverkas av ett uttag från varg och björn kommer det möjliga jaktuttaget att vara beroende av de lokala tätheterna av både älg och rovdjur. För att beräkna vargrevirens påverkan på älgpopulationen är det viktigt att känna till revirens storlek. Detta då ett medelstort vargrevir kommer att fälla samma antal älgar som både ett större eller ett mindre vargrevir (Sand m fl 2011 a,b). Betydelsen blir att vargens uttag av den lokala älgstammen per 1000 hektar kommer att variera en hel del beroende på revirstorleken i

området. Vargar inom ett revir fäller också i princip samma antal älgar oberoende av antal individer i flocken (Sand m fl 2011 a,b), vilket medför att det framför allt är älgtätheten i det lokala älgförvaltningsområdet som avgör det möjliga jaktuttagets storlek. I ett medelstort vargrevir på ca 100 000 hektar, där älgen är det huvudsakliga bytesdjuret, är det årliga uttaget ca 1,2 älgar per 1000 hektar (Sand m fl 2011 a,b).

Vuxna björnars uttag kan vara 7-8 älgar per år och vuxna björnar utgör ca 50 % av björnpopulationen. Uttagets storlek från björn varierar lite med bytestätheten och sker främst på vår och sommar (Sand m fl 2011 a,b).

Sammantaget är det främst älgkalvar som kommer att vara färre i älgpopulationen när jakten startar i ett område med rovdjurförekomst. I älgobsen kommer detta att visa sig genom att antalet kalvar per vuxet hondjur är relativt lågt, vilket då inte behöver betyda att älgstammens tillväxttakt är låg. Om den lokala älgpopulationen påverkas av både björnen och vargens predation är det inte säkert att det finns någon möjlighet till ett jaktligt uttag om älgtätheten understiger 5 älgar per 1000 ha (Sand m fl 2011 b).

Samförvaltning av rovdjur och älg

Viktigt är att rovdjurens förekomst följs och att all relevant information rörande rovdjur som kan vara av intresse för älgförvaltningsgrupperna finns tillgänglig löpande och i god tid före lämplig avskjutning är bestämd. Rovdjursförvaltningen ska också på ett enkelt och överskådligt vis kunna ta del av information om älgpopulationernas förändringar.

Mål för länets rovdjursstammar bör, tillsammans med andra internationella och nationella mål och direktiv, harmoniseras mot uppsatta mål för länets älgstam.

Rovdjursförekomst får inte innebära att klövviltstammarna tillåts öka om det leder till oacceptabla skogsskador.

Skogen

Skogen är att betrakta som en nationell tillgång och en förnybar resurs som ska skötas så att den uthålligt ger en god avkastning samtidigt som den biologiska mångfalden bibehålls. Ny skog ska anläggas efter avverkning när markens virkesproducerande förmåga inte utnyttjas. Fodersituation och skogliga skador är bland de viktigaste beslutsunderlagen vid förvaltningen av älg. Enligt älgbetesinventeringar gjorda de senaste åren är de övergripande skogsskadorna i flera älgförvaltningsområden i Gävleborgs län omfattande på RASE (rönn, asp, sälj och ek) och tall, medan skador på gran är tolerabla.

Fodertillgång och klövvilt

Skogsbrukets omfattning, intensitet och metoder påverkar fodertillgången för klövviltet. Fodertillgången styr vilka skador som uppstår vid en given storlek på älgstammen. Genom kunskap och medvetenhet kan skogsbruket upprätthålla och ibland öka foderproduktionen utan merkostnader. Skapandet av foder utanför det som möjliggörs genom skogsbrukets ordinära metoder är ofta förknippat med stora kostnadsökningar.

Trafik

Det finns i Sverige ett uttalat nationellt mål om att viltolyckorna i trafiken ska minska. Detta uppnås genom reglering av viltstammarnas storlek, planering av åtgärder inom jordbruk och skogsbruk samt trafiklösningar för att minska viltolycksrisken. Det är Nationella viltolycksrådet och dess regionala organisationer som i Sverige aktivt arbetar med dessa

frågor. Gävleborgs län har sedan 2010 en nedåtgående trend vad gällande viltolyckor med älg.

Målsättningar

De regionala målen omfattar älgstammens kvalitet, skogen samt trafikskador.

Älgstammen

Målen nedan gäller inom länets älgförvaltningsområden och möjliggör lokala skillnader som följd av områdenas olika ekologiska förutsättningar.

- Tjurandelen av de vuxna älgarna i populationerna ska befinna sig inom intervallet 35-40 % beroende på hur stor rovdjurspredationen är, detta enligt älgobs.
- Produktionen ska befinna sig inom intervallet 0,6 till 0,8 kalvar per vuxet hondjur beroende på hur stor rovdjurspredationen är, detta enligt älgobs.
- Kalvandelen av den årliga avskjutningen ska vara inom intervallet 40-60 % beroende på hur stor rovdjurspredationen är.
- Slaktvikten för kalvarna ska inte tillåtas minskas från dagens nivåer.

Skogen

Klöviltstammarna ska vara i balans med fodertillgången.

- Det ska vara möjligt att inom alla länets älgförvaltningsområden föryngra skogsmarken med lämpligt trädslag.
- Minst 7 av 10 föryngrade tallstammar ska vid 5 m höjd vara oskadade.
- Rönns, asp, sälg och ek ska kunna bli trädbildande där de är naturligt förekommande.

Genom älgbetesinventering (ÄBIN) på älgförvaltningsnivå mäts årliga färsk skador. För att säkerställa att målet vid 5 m höjd ska kunna nås används ett nyckeltal för hur stora årliga färsk skador som kan accepteras. Nyckeltalet för acceptabel färsk skada anges per älgförvaltningsområde och varierar med bonitet och skadehistorik.

Trafik

Det åligger älgförvaltningsgrupperna att, i dialog med de i älgförvaltningsområdet ingående jaktområdena, planera för en sådan avskjutning att viltolyckorna inom länets älgförvaltningsområde i möjligaste mån minskar.

Åtgärder

Här presenteras länsstyrelsens rekommendationer för älgjakten, förvaltningsstrategier, och förslag på beräkningsmodeller för avskjutningsmål som har tagits fram med syfte att vara vägledande i arbetet med att uppnå målsättningarna inom älgförvaltningen.

Rekommendationer för älgjakten

I avskjutningsmålen bör inriktningen vara att fälla minst lika många kalvar som vuxna. Kalvandelen i avskjutningsmålen kan behöva minskas i områden med mycket hög rovdjurspredation och vid tillfällen då älgstammen behöver sänkas kraftigt.

Ett vedertaget mått på könskvot är 40% tjur mätt i älgobs. Hög rovdjurspredation kan kompenseras något genom att tjurkvoten sänks i syfte att höja produktiviteten. Ett bra mål för tjurkvot kan därför vara 35-40% beroende på om rovdjurspredation förekommer eller inte. Vid lägre tjurkvoter ökar betydelsen av att stammen innehåller den andel stora och medelstora tjurar i populationen som är tillräcklig för att befrukta samtliga kor under den ordinarie brunsten (Mysterud m fl 2002).

Förvaltningsstrategier

En lämplig jaktstrategi ska väljas för att anpassa älgstammen till den rådande och framtida fodertillgången samt till målen för antalet trafikolyckor. Jaktstrategin ska även bidra till att älgstammens kvalitativa mål och förvaltningens övriga mål ska kunna uppnås.

En älgstams kvalitet mäts ofta i form av det antal kalvar som föds per ko, slaktvikt och hornstorlek. Medellivslängd och könskvot är därmed parametrar som har stor påverkan på älgstammens kvalitet. Det kan också vara önskvärt att jakten genererar många skottillfällen alternativt mycket kött eller en kompromiss mellan dessa ytterligheter. Generellt kan sägas att de jaktstrategier som står tillbuds att använda innebär att variera andelen kalv och andelen vuxna tjurar av det totala uttaget.

Kalvbeskattning

Andelen kalv i uttaget styr mängden skottillfällen, andelen kapitala älgar i den levande populationen, reproduktionen och mängden kött som kan tillgodogöras från jakten. Är det exempelvis särskilt önskvärt att jakten erbjuder många skottillfällen och att andelen kapitala djur är hög i den levande stammen bör andelen fälld kalv vara mycket hög, exempelvis 60-70%. Är det i stället önskvärt att jakten genererar mycket kött kan andelen kalv i uttaget minskas betydligt. Denna strategi kommer dock också att påverka produktiviteten negativt. En älgstam med låg produktivitet medför att färre älgar kan skjutas vid en viss täthet i vinterstam jämfört med om produktiviteten är högre.

Älgpopulationer som påverkas av rovdjur har färre kalvar per hondjur vid jaktstarten jämfört med om samma population inte skulle beskattas av rovdjur. En jaktstrategi kan då vara att fortsätta att skjuta ungefär samma antal vuxna älgar men att reducera antalet kalvar i jaktuttaget motsvarande det antal som man beräknar att rovdjuren tar. För att minska risken för överbeskattning kan ett annat alternativ vara att man fortsätter att försöka skjuta en relativt hög andel kalv, exempelvis 50%. Den totala dödligheten för kalvarna blir då hög vilket i sin tur kommer att gynna den lokala älgpopulationens medellivslängd.

Tjurbeskattning

Andelen tjur i uttaget av de vuxna älgarna kommer att påverka medelåldern för tjurarna och därmed också antalet kapitala tjurar. En hög medelålder hos tjurarna innebär troligen att kornas brunst påverkas positivt. Detta leder till tidigt födda kalvar som i sin tur är till fördel

för slaktvikten hos de kalvar som fälls. En något ojämn könskvot på så sätt att det finns fler kor än tjurar av de vuxna djuren kommer också att höja produktiviteten i stammen. Ett vedertaget mått på könskvot är 40% tjur mätt i älgobs. Vid hög rovdjurspredation kan predationen kompenseras något genom att sänka tjurkvoten i syfte att höja produktiviteten (se rekommendationer för älgjakten). En älgstam med god produktiviteten medför att fler älgar kan skjutas med en viss täthet i vinterstam jämfört om produktiviteten är lägre.

Beräkning av avskjutningsmål

För beräkning av lämplig avskjutningsnivå utgår man ifrån tillgänglig kunskap om den lokala älgstammens sammansättning och reproduktion. Älgobsen är utvecklad, testad och verifierad för att ta fram sådan kunskap (Eriksson & Wallin 1999). Viktigt att poängtera är att älgobsen ska användas för att påvisa trender över tid, med innebörden att förändringar ett enskilt år inte behöver betyda att det verkligen har skett en förändring av exempelvis stammens numerär.

Reproduktionen är beroende av lokala födoförutsättningar, stammens sammansättning och medelålder. Till detta tillkommer även de årliga variationerna i älgens livsmiljö. Älgobsen följer den verkliga reproduktionen i älgpopulationen väl (Eriksson & Wallin 1999). I regel ligger den årliga tillväxttakten

för vinterstammen inom intervallet 40-50 % (Eriksson & Wallin 1999). Vilken reproduktion inom detta intervall som ska väljas inom ett älgförvaltningsområde beror på vad tillgängligt underlag visar. *Exempel: En älgstam utan rovdjurspredation som har ca 0,8 kalvar per vuxet hondjur, 35-38% tjur av de vuxna (enligt älgobs) och en kalvandel i avskjutningen på ca 50% under ett antal år, har sannolikt en hög årlig tillväxttakt på cirka 50%.*

Förutsatt att en god skattning av den lokala älgstammens reproduktion har gjorts kan även älgstammens täthet grovt uppskattas med hjälp av älgobsen. Detta genom att följa om älgstammen ökar, minskar eller håller sig på en jämn nivå över tiden (obs/mantimme) i relation till den avskjutning som är gjord tillsammans med uttaget från rovdjur, trafik och övrig dödlighet. Informationen som detta ger är hur stor den totala dödligheten är i förhållande till det antal älgar som föds. *Exempel: Om älgobsen visar att älgstammens storlek håller sig på en jämn nivå när den totala dödligheten är fyra älgar per 1000 hektar. Samtidigt indikerar älgobsen en årlig tillväxttakt på ca 50%. Det betyder att antalet älgar i vinterstam är ca åtta älgar per 1000 hektar.*

I tillägg bör modellberäkningar och spillningsinventering användas för att ge ytterligare stöd för att en viss avskjutning ska resultera i önskad täthet och sammansättning. Oavsett detta kommer det dock alltid att finnas osäkerheter för exempelvis rovdjurspredationens storlek, älgstammens täthet och reproduktion och det kan vara svårt att säga vilken av dessa parametrar som har skattats fel. Korrigeringar efterhand är därför att förvänta. Med tiden kommer varje älgförvaltningsområde att hitta en lämplig nivå på olika indata, detta helt i linje med en adaptiv förvaltning.

Arealkrav för älgförvaltningsområden beräknas som 1 000 hektar delat med den avskjutning per 1000 hektar som är nödvändig för att nå önskad älgtäthet.

Systematisk observation

Det är älgförvaltningsgruppernas ansvar att verka för att nödvändiga inventeringar genomförs, sammanställs och analyseras.

SLU och Skogsstyrelsen har haft i uppdrag att lämna förslag på lämpliga inventeringsmetoder, vilka man har valt att kalla basinventeringar. Dessa är avskjutningsstatistik, älgobs, spillningsinventering, slaktvikt på älgkalvar, älgbetesinventering (ÄBIN) och foderprognoser.

Genomförande av inventeringarna

Inventeringarna ska ske på älgförvaltningsområdesnivå i enlighet med SLU:s och Skogsstyrelsens manualer för inventeringar för adaptiv älgförvaltning inom älgförvaltningsområden. Aktuella inventeringar genomförs av ingående älgskötselområde i berört älgförvaltningsområde.

Spillningsinventeringar bör om möjligt utföras samma år som älgbetesinventering utförs. Fältarbetet bör utföras av personer som genomgått en utbildning där de fått lära sig grunderna för inventeringen och tränat på de olika momenten i fältarbetet. Presentationen av resultaten bör följa en standardmodell med tillräcklig information om tillvägagångssätt och resultat så att berörda enkelt kan tillgodogöra sig detta.

Inventeringsplan för Gävleborgs län

Älgbetesinventering (ÄBIN)

Länets totala inrättade ÄFO-areal inventeras i sin helhet under en treårsperiod. Om särskilda skäl finns kan avvikelse från treårsintervallet göras, förutsatt att medel i älgvårdsfonden medger detta. Nedanstående årsplanering gäller tills vidare.

Under 2013 planeras ÄBIN att genomföras i Ljusdal-Ramsjö ÄFO, Strömsbruks ÄFO och Norra Hälsinglands ÄFO. På grund av storleken på Norra Hälsinglands ÄFO kommer denna att inventeras som två områden.

Under 2014 planeras ÄBIN att genomföras i Söder Voxnan ÄFO, Gruvberget ÄFO, Ödmorden ÄFO, Ljusne ÄFO och Trödje ÄFO.

Under 2015 planeras ÄBIN att genomföras i Voxna ÄFO, Ljusnan-Voxnan ÄFO, Öster-Ljusnan ÄFO, Långvind ÄFO, Furuvik ÄFO och Södra Gästrikland ÄFO.

Spillningsinventering

Länets totala inrättade ÄFO-areal inventeras i sin helhet under en tvåårsperiod. Om särskilda skäl finns kan avvikelse från tvåårsintervallet göras, förutsatt att medel i älgvårdsfonden medger detta.

Utvärdering

Älgdata

Älgdata (www.älgdata.se) syftar till att samla viktig information om älgstammen och dess påverkan på bland annat skog och trafik, vilket ska underlätta för en kunskapsbaserad adaptiv älgförvaltning. Älgdata är ett av älgförvaltningsgruppernas viktigaste verktyg.

Den som är företrädare för ett älgjaktområde (älgskötselområde eller licensområde) ska inom 14 dagar efter att en älg har fällts rapportera detta till länsstyrelsen.

Anmälan om fälld älg kan göras i Älgdata eller i någon av underapplikationerna Viltdata (www.viltdata.se) eller Jaktrapport (www.jaktrapport.se). Varje jaktområde beslutar om på vilket sätt anmälan sker men endast en av ovanstående metoder kan och får användas under samma jaktår. Älgobs kan inte rapporteras i Älgdata vilket innebär att jaktområden som ska rapportera älgobs måste använda Viltdata eller Jaktrapport.

Inloggningsuppgifter till Älgdata skickas till företrädare för registrerade älgjaktområden i samband med tilldelnings- och registreringsbeslut från länsstyrelsen.

Anmälan om fälld älg ska innehålla uppgifter om jaktområdets registreringsnummer, datum då djuret fälldes, djurets kön samt om det var en årskalv.

Uppföljning med viltförvaltningsdelegationen

Enligt förordning (2009:1474) ska en viltförvaltningsdelegation besluta om övergripande riktlinjer för skötsel av älgstammen. I samma förordning står också att läsa att viltförvaltningsdelegationen är ett organ för samverkan i frågor som rör viltförvaltning inom länet. I Gävleborgs län sker för närvarande samråd om: inrättande av älgförvaltningsområden, fällavgift- och jakttider för älg, vad älgvårdsfonden ska finansiera och hur stor del av ett behov eventuella bidrag ur älgvårdsfonden ska täcka. Länsstyrelsens viltförvaltningsdelegation i Gävleborg ska framgent, som en del av uppföljningen av de länsvisa målen för skötseln av länets älgstammar, även årligen granska och följa upp älgförvaltningsområdenas måluppfyllelse. Vid behov ska dessa riktlinjer revideras och andra åtgärder som kan förbättra måluppfyllelsen föreslås.

Årliga samråd med angränsande län

Som en del i uppföljning av älgförvaltningen och i enlighet med Naturvårdsverkets föreskrifter (NFS 2011:7) bör även samråd med angränsande län ske årligen.

Referenser

- Ericsson, G. & Wallin, K. 1999. Hunter observations as an index of moose population parameters. *Wildlife Biology* 5:177-185
- Mysterud, A. et al. 2002. The role of males in the dynamic of ungulate populations. *Journal of Animal Ecology* 71, 907-915.
- Sand m fl. 2011a. Flera jägare på älgpopulationen – predationsmönster hos varg och björn. Fakta skog, Rön från Sveriges lantbruksuniversitet nr 25
- Sand m fl. 2011b. Strategier för beskattning av älg, med och utan rovdjur. SLU rapport
- Sand m fl. 2011c. Ekosystemaspekter på älgförvaltning med stora rovdjur. SLU rapport

Bilagor

1. Karta över Gävleborgs läns inrättade älgförvaltningsområden
2. Hållpunkter för älgjaksåret
3. Riktlinjer för bidrag ur älgvårdsfonden
4. Riktlinjer för skyddsjakt på älg
5. Förklarande texter och aktörer och databaser som berör älgförvaltningen

Älgförvaltningsområden Gävleborg

Bilaga till Länsstyrelsens beslut 2012-07-06 Dnr 218-5512-12

Hållpunkter för älgjaksåret

Januari

- Senast sista januari ska ansökan om registrering av område för älgjakt vara länsstyrelsen tillhanda.

Februari

- Älgjakten avslutas sista februari, gäller t o m 2015/2016.

Mars

- 14 mars sista möjliga datumet för att betala fällavgift.
- Älgskötselområden har samråd med berörda fastighetsägare, jakträttshavare och viltvårdsområdesföreningar.
- Samrådsmöten mellan älgskötselområdena och älgförvaltningsgrupperna.

April

- Preliminär karta över vargrevir tas fram.
- Viltförvaltningsdelegationen har uppföljning av måluppfyllelse inom älgförvaltningsområden och vid behov revideras riktlinjerna för skötseln av länets älgstam.
- Revidering av älgförvaltningsplaner (vid behov).
- Länsstyrelsen godkänner älgförvaltningsplaner.
- Älgskötselområden skickar sina planer till berörd älgförvaltningsgrupp.

Maj

- Älgförvaltningsgruppen skickar yttrande över älgskötselplaner till Länsstyrelsen.
- Länsstyrelsen beslutar om jakttider och fällavgifter på älg.

Juni

- Om det inte finns särskilda skäl för annat, ska beslut om registrering av område för älgjakt som går sökande emot vara denne tillhanda senast första måndagen i juni för de ansökningar som avser områden med jaktstart i september.
- Länsstyrelsen beslutar om godkännande av skötselplaner för älgskötselområden.
- Länsstyrelsen skickar ut tilldelningsbeslut till registrerade licenser.
- Länsstyrelsen utbetalar arvode, traktamente och reseersättning till älgförvaltningsgrupperna.
- Resultat ÄBIN.

Juli

- Om det inte finns särskilda skäl för annat, ska beslut om registrering av område för älgjakt som går sökande emot vara denne tillhanda senast andra måndagen i juli för de ansökningar som avser områden med jaktstart i oktober.

Augusti

- Beslut om registrering av område för älgjakt den sökande tillhanda senast första måndagen i augusti för de ansökningar som avser områden med jaktstart i september.

September

- Beslut om registrering av område för älgjakt den sökande tillhanda senast första måndagen i augusti för de ansökningar som avser områden med jaktstart i oktober.
- Septemberjakten på älg börjar första måndagen i september.

Oktober

- Oktoberjakten på älg börjar andra måndagen i oktober.

November

- Länsstyrelsen gör en första översyn av antalet fällda älgar relaterat till uppsatta mål för innevarande jaktår.

December

- Länsstyrelsen utbetalar arvode, traktamente och reseersättning till älgförvaltningsgrupperna.

Riktlinjer för bidrag ur älgvårdsfonden

Allmänt

Älgförvaltningen finansieras genom intäkter i form av fällavgifter och avgifter för registrering av älgjaktsområden. Intäkterna tillförs älgvårdsfonden, varefter ersättning för kostnaderna för förvaltningen betalas ut som bidrag ur fonden. Bidrag ur älgvårdsfonden ges till inventeringar, upprustning av älgskyttebanor samt för informationsinsatser med anknytning till älgförvaltningen. Det aktuella regelverket för älgavgifterna samt hur bidrag ur älgvårdsfonden får ges återfinns i 52 a – 52 d §§ jaktförordningen, JF, (1987:905) och 32 – 42 §§ Naturvårdsverkets föreskrifter (NFS 2011:7).

Det är önskvärt med medel eller intäkter till älgförvaltningen från annat håll än fällavgifter och registreringsavgifter

Riktlinjerna enligt nedan gäller för älgförvaltningsområden inrättade av Länsstyrelsen i Gävleborg vilka därmed berör en del av angränsande län.

Bidrag till skogliga inventeringar

ÄBIN genomförs i enlighet med inventeringsplanen till en bidragskostnad av maximalt 2 350 000 kronor över en treårsperiod.

Bidrag till älginventeringar

Till en spillningsinventering utgår maximalt 20 000 kronor i bidrag.

Bidrag till skjutbanor

Länsstyrelsen avsätter årligen 200 000 kronor ur länets älgvårdsfond till bidrag för upprustning och anläggning av älgskyttebanor. Inkommer ansökningar som överskrider avsatt belopp behandlas dessa efter inkomstdatum. Summan för bidrag till älgskyttebanor kan ackumuleras över år om avsatt årligt belopp ej utbetalas.

Beslut om bidrag till älgskyttebana ska föregås av att sökande genom utredning visar banans läge i förhållande till angränsande (befintliga eller planerade) banor samt den aktuella banans betydelse för skytteverksamheten.

Bidrag utbetalas endast mot uppvisande av styrkta verifikationer.

Ett beslut om bidrag till älgskyttebana är giltigt i två år från beslutsdatum.

Bidrag till älgskyttebanor beviljas enligt följande regler:

För upprustning av älgskyttebana utgår bidrag om 50 % av beräknad kostnad, dock max 100 000 kronor.

För anläggning av älgskyttebana utgår bidrag om 50 % av beräknad kostnad, dock max 200 000 kronor.

Bidrag övrigt

Till exempelvis informationsinsatser som berör älgförvaltningen utgår årligen maximalt 50 000 kr i bidrag.

Riktlinjer för skyddsjakt på älg

Jakttiden på älg är generös varför de flesta problem bör kunna lösas genom en planerad och riktad avskjutning samt god framförhållning under befintlig jakttid. Den lokala älgstammens täthet ska således inte regleras genom skyddsjakt utan är främst aktuellt då man talar om ”problemindivider”. Skyddsjakt är också det slutgiltiga alternativet som ska användas först när andra preventiva metoder visat sig verkningslösa.

Regelverk

Om det inte finns någon annan lämplig lösning och om det inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos artens bestånd i dess naturliga utbredningsområde kan länsstyrelsen, enligt 29 § jaktförordningen, ge tillstånd till skyddsjakt på älg för att förhindra allvarlig skada på exempelvis gröda och skog. Länsstyrelsens beslut kan överklagas hos Naturvårdsverket.

Inom älgskötselområden får även skyddsjakt ske utan beslut från länsstyrelsen på älg som uppträder vid fält med oskördad gröda om det behövs för att förebygga skada. Sådan skyddsjakt är tillåten från den 16 augusti till älgjaktens början. Länsstyrelsen har dock möjlighet att meddela annan föreskrift.

Ärendets gång

En ansökan inkommer till Länsstyrelsen, gärna på därtill avsedd blankett som finns att tillgå på länsstyrelsens hemsida. Ansökan bör innehålla följande:

- Fastighetsbeteckning samt arealuppgifter för skadedrabbat område.
- Beskrivning av skador/olägenheter
- Vidtagna skyddsåtgärder
- Skogsskadeinventering från sakkunnig

Länsstyrelsens handläggare begär in kompletterande uppgifter om något saknas.

En skogsskadeinventering av sakkunnig person utförs förslagsvis av tjänsteman från Skogsstyrelsen. En skogsskadeinventering ska innehålla uppgifter om:

- Arealen skogsplanteringar i betningsmogen ålder
- Den totala arealen betesskadat område
- Omfattningen av färskas betningsskador

När ansökan anses som komplett skickas den av länsstyrelsen till berörd älgförvaltningsgrupp för att inhämta deras yttrande på ansökan.

I den samlade bedömningen som ligger till grund för länsstyrelsens beslut tas också hänsyn till hur berört älgjaktområde har utnyttjat sin tilldelning, hur stor älgstam som området hyser (förutsatt att denna information finns), vilken tidpunkt på året ansökan inkommer till länsstyrelsen och om det finns uppgifter om att det rör sig om samma individer som uppehåller sig i området.

Länsstyrelsen följer alltid upp hur skyddsjakten har gått och om den gett något resultat. Därför bifogas i ett beslut om skyddsjakt alltid en jaktrapport som ska vara länsstyrelsen till handa snarast efter att älgarna fällts. Om inget djur fälls ska rapporteringen ske senast två veckor efter jakttidens utgång.

Förklarande texter och aktörer inom älgförvaltningen

Älgobsen

Värdena i älgobsen bygger på observerade älgar de 7 första jaktdagarna för varje jaktlag, under de 30 första dagarna av älgjakten.

Slaktvikter på kalv

Kalvens viktutveckling fungerar som en indikator på älgstammens status och fodertillgången i området. Att följa utvecklingen av kalvarnas slaktvikter årligen ger data som beskriver djurens kondition för att till exempel kunna få en indikation om att betessituationen försämras eller förbättras inom området. Kalvarnas viktutveckling följer variationerna i den omgivande miljön.

Älgens biologi

För beskrivning av älgens biologi och övrig information rörande älgförvaltning hänvisas till, adaptiv älgförvaltning - ett utbildningsmaterial (www.slu.se/sv/centrumbildningar-och-projekt/algforvaltning/).

Aktörer inom älgförvaltningen

Länsstyrelsen

Länsstyrelsen har ett viktigt uppdrag som regional myndighet för jakt och vilt. Myndigheten ansvarar för avvägningen av de olika samhällsintressena som berörs av älgförvaltningen. Det är länsstyrelsens uppgift att nationella mål implementeras i länet samtidigt som hänsyn ska tas till regionala förhållanden och förutsättningar.

När det gäller älgförvaltningen ansvarar länsstyrelsen för registrering av områden för älgjakt, tilldelning av älgar för inrättade licensområden, ändring av gränser och inrättande av älgförvaltningsområden, granskning och godkännande av förvaltningsplaner för inrättade älgförvaltningsområden, granskning och godkännande av älgskötselplaner för registrerade älgskötselområden, tillsättande och arvodering till ledamöter i länets älgförvaltningsgrupper. Vidare ansvarar länsstyrelsen för att inrapporteringen och betalningen av fällda älgar görs samt för bidragsansökningar om medel ur älgvårdsfonden. Det är också länsstyrelsen som prövar inkomna skyddsjaktsansökningar på älg.

Viltförvaltningsdelegationen

I varje län ska finnas en viltförvaltningsdelegation som ska arbeta med frågor rörande viltförvaltningen inom länet. Delegationen ska besluta om övergripande riktlinjer för viltförvaltningen, skötsel av älgstammen och i förekommande fall för skötsel av hjort och vildsvinsstammarna, licensjakt och skyddsjakt inom länet, och bidrag och ersättning enligt viltskadeförordningen (2001:1724). Respektive läns landshövding är ordförande och i delegationen ska ingå politiska företrädare och representanter från de intressegrupper som berörs av viltförvaltningen.

Älgförvaltningsgrupper

Inom varje älgförvaltningsområde har en älgförvaltningsgrupp det övergripande ansvaret. Älgförvaltningsgruppen består av 3 representanter vardera för markägar- respektive jägarintresset vilka tillsätts av länsstyrelsen. Ordförande ska alltid vara en markägarrepresentant som vid oenighet mellan parterna har den avgörande rösten. Älgförvaltningsgruppen tar gemensamt fram en 3-årig älgförvaltningsplan för sitt älgförvaltningsområde. De ska även komma med skriftliga synpunkter för de förvaltningsplaner älgskötselområdena föreslår. Gruppen ansvarar även för att föreslå, inhämta, sammanställa samt analysera inventeringar om älgstammen samt att inhämta information om foderprognoser, älgskador på areell näring, trafikolyckor med älgar och stora rovdjurs predation av älg. Gruppen ska så långt som möjligt samordna förvaltningen inom älgförvaltningsområdet genom minst två årliga samråd. Vidare ska gruppen föreslå den minsta areal som krävs för att få fälla en årskalv, samt den minsta areal som krävs för att få fälla en vuxen älg. Dessa förslag ska lämnas till Länsstyrelsen som tar beslut om registrering av licensområden.

Skogsstyrelsen

Skogsstyrelsen är förvaltningsmyndighet för frågor om skogsbruket och har i uppgift att verka för att landets skogar vårdas och brukas på ett sådant sätt att de beslutade målen för skogspolitiken uppnås. Skogsstyrelsens kan vid behov ge rådgivning om exempelvis hur betesskador av vilt kan minskas i den brukade skogen.

Naturvårdsverket

Naturvårdsverket är sektorsansvarig myndighet för jakt och vilt och har, med stöd i jaktförordningen, utfärdat föreskrifter och allmänna råd om administrationen av jakt efter älg, kronhjort och stora rovdjur m.m. (NFS 2002:19). Naturvårdsverket är även prövande instans vid överklaganden av beslut om exempelvis jakttidens längd och skyddsjakt.

Nationella viltolycksrådet

Nationella viltolycksrådet är ett rikstäckande nationellt samarbetsorgan där flera myndigheter och organisationer ingår. En av rådets huvuduppgifter är att upprätthålla en fungerande viltolyckorganisation för exempelvis eftersök av trafikskadat vilt, däribland älg. Rådet uppdaterar regelbundet statistik över viltolyckor för respektive viltart i landet.

Intresseorganisationer

Svenska Jägareförbundet, Jägarnas Riksförbund, Lantbrukarnas Riksförbund, Svenska Rovdjursföreningen, är exempel på organisationer som har intresse i och påverkas av älgförvaltningen.

Databaser som berör älgförvaltningen

Skandobs

Skandobs är ett nytt skandinaviskt rapporteringssystem där allmänheten kan rapportera observationer av björn, järv, lodjur och varg. Syftet är att Skandobs ska underlätta att rapportera rovdjursobservationer och öka allmänhetens medverkan och delaktighet i

rovdjursinventeringarna i Skandinavien.

Rovobs

På Rovobs kan allmänheten rapportera in observationer av rovdjur, spillning och spår, och se andras rovdjursobservationer. Syftet med Rovobs är att tamdjursägare, jägare och andra som berörs av rovdjur ska kunna informera varandra om vad som händer i närområdet och på så sätt förebygga skador på tamdjur. Rovobs är också ett viktigt verktyg i länsstyrelsens arbete med förvaltning av länets rovdjur. Gävleborg och åtta andra län i centrala och södra Sverige är anslutna till Rovobs. Avsikten är att Rovobs kommer att ersättas med Skandobs när detta kommer att ske är dock ej ännu fasställt.

Rovbase

Rovbase är en databas som samlar information om björn, järv, varg, lodjur och kungsörn. Databasen används av bland annat av Naturvårdsverket. Rovbase innehåller information om rovdjursobservationer, skador av rovdjur på tamdjur och ren och fällda rovdjur. Man kan ta del av uppgifter från rovdjursförvaltningen i form av kartor, tabeller och grafer. Rovbase är öppet för allmänheten och i databasen finns uppgifter från både Sverige och Norge. Datasetet från Sverige är idag begränsat men kommer att fyllas på efterhand.

Rovdjursforum

Rovdjursforum är ett nationellt system som är avsett att vara till hjälp för främst länsstyrelserna i deras arbete med att genomföra rovdjurspolitiken och innehåller uppgifter om viltskadeärenden. Rovdjursforum är inte tillgängligt för allmänheten men på hemsidan finns blanketter för ansökan om bidrag och ersättning att ladda ner. Avsikten är att Rovdjursforum kommer att ersättas med Rovbase.

Länsstyrelsens rapporter 2014

- 2014:1 Kustfiskövervakning i Bottniska viken, 2013 - Långvindsfjärden 2002-2013
- 2014:2 Förvaltningsplan för vildsvin i Gävleborgs län
- 2014:3 Övergripande riktlinjer för älgförvaltning inom Gävleborgs läns inrättade älgförvaltningsområden

Länsstyrelsen Gävleborg
Författare: Carl-Johan Lindström
Illustration: Jonas Lundin
Rapportnr: 2014:3
ISSN: 0284-5954

Länsstyrelsen
Gävleborg